

Operációs rendszerek 1. – Bevezetés

Soós Sándor

Nyugat-magyarországi Egyetem
Simonyi Károly Műszaki, Faanyagtudományi és Művészeti Kar
Informatikai és Gazdasági Intézet

E-mail: soossandor@inf.nyme.hu

2015. ősz

Tartalomjegyzék

- 1 Alapfogalmak
 - Az operációs rendszer fogalma
 - Az operációs rendszer feladata
- 2 Az operációs rendszerek története
 - 0. generáció
 - 1. generáció
 - 2. generáció
 - 3. generáció
 - 4. generáció
 - 5. generáció
- 3 Befejezés
 - Emlékeztető kérdések

Bevezetés

- A tárgy célja:
 - ① Ebben a félévben csak előadás – Operációs rendszerek 1. (OPRE1)
 - Az operációs rendszer fogalma
 - Az operációs rendszerek kialakulása, fejlődéstörténete
 - A multiprogramozott operációs rendszerek jellemzői
 - Biztonsági kérdések
 - A rendszermag (kernel) legfontosabb feladatai
 - Hálózati elosztott rendszerek
 - ② Jövő félévben csak gyakorlat – Operációs rendszerek 2. (OPRE2)
 - Windows és Linux operációs rendszerek használata, üzemeltetése

A félév rendje I

- Előadás
 - Minden héten hétfőn 10:00-12:30, GT021
 - 3x45 perc, egy 15 perces szünetet tartunk
 - Az előadásokon való részvétel kötelező, katalógus
 - Legfeljebb 2 hiányzás lehetséges orvosi igazolással
 - 1 zárthelyi dolgozat
 - Szóbeli vizsga

A félév rendje II

- Az aláírás feltétele:
 - Részvétel az előadásokon, legfeljebb 2 kivétellel
 - A zárthelyi megírása legalább elégséges eredménnyel
- A félévi jegy:
 - Zárthelyi: 50%
 - Szóbeli vizsga: 50%
- Mit kell tudni a vizsgán és a zárthelyin?
 - Ami az előadáson elhangzott
 - Ami a kiadott előadásvázlatokban szerepel
- Javasolt módszer:
 - Előadásvázlat kinyomtatva + saját jegyzetelés
 - Az előadások végén emlékeztető kérdések!
 - Az előadáson notebook nem használható!
 - Mindig szabad kérdezni!

Mit adunk ezért?

- A két félév alatt 3-3 kredit!
- Elméleti tudás, gyakorlati tapasztalat
- Jobban értjük, mi történik a számítógépben

Információ források

- Könyvek:
 - Kóczy Annamária-Kondorosi Károly: **Operációs rendszerek mérnöki megközelítésben** (Panem, Budapest, 2000.) – LINK
 - A. S. Tanenbaum, A. S. Woodhull: **Operációs rendszerek, Tervezés és implementáció, 2. kiadás** (Panem - Pearson-Prentice-Hall, Budapest, 2007.)
 - Dr. Fazekas Gábor: **Operációs rendszerek** – LINK
- Előadásjegyzetek:
 - A tárgy honlapján: INGA portál
 - Google Classroom
 - Kétféle PDF fájl minden előadáshoz
- Internet:
 - „Google a barátunk”

Hibakereső pályázat

- Ha valaki hibát talál a weben lévő előadásban, azt elküldheti nekem e-mailben az előadás kezdetéig
- Minden hiba első beküldője a hiba súlyától és jellegétől függően pontokat kap, amit a félév végén beszámítunk a zárthelyi értékelésébe
- A hiba lehet egyszerű elírás, vagy tartalmi hiba egyaránt. Mindkét esetben meg kell indokolni, hogy miért hibás, és ha lehetséges meg kell adni a javítást
- Sikeres nyomozást kívánok!

Hol tartunk?

- 1 Alapfogalmak
 - Az operációs rendszer fogalma
 - Az operációs rendszer feladata
- 2 Az operációs rendszerek története
 - 0. generáció
 - 1. generáció
 - 2. generáció
 - 3. generáció
 - 4. generáció
 - 5. generáció
- 3 Befejezés
 - Emlékeztető kérdések

Az operációs rendszer fogalma

- Mit nevezünk operációs rendszernek?
- Miért van szükség operációs rendszerre?
- Milyen a jó operációs rendszer?
- Milyen operációs rendszereket ismerünk?
- Mit csinál az operációs rendszer?
- Létezik számítógép operációs rendszer nélkül?

Ezekről a kérdésekről fog szólni ez a tantárgy!

Az operációs rendszer fogalma

- Mit nevezünk operációs rendszernek?
- Miért van szükség operációs rendszerre?
- Milyen a jó operációs rendszer?
- Milyen operációs rendszereket ismerünk?
- Mit csinál az operációs rendszer?
- Létezik számítógép operációs rendszer nélkül?

Ezekről a kérdésekről fog szólni ez a tantárgy!

Az operációs rendszer fogalma

- Mit nevezünk operációs rendszernek?
- Miért van szükség operációs rendszerre?
- Milyen a jó operációs rendszer?
- Milyen operációs rendszereket ismerünk?
- Mit csinál az operációs rendszer?
- Létezik számítógép operációs rendszer nélkül?

Ezekről a kérdésekről fog szólni ez a tantárgy!

Az operációs rendszer fogalma

- Mit nevezünk operációs rendszernek?
- Miért van szükség operációs rendszerre?
- Milyen a jó operációs rendszer?
- Milyen operációs rendszereket ismerünk?
- Mit csinál az operációs rendszer?
- Létezik számítógép operációs rendszer nélkül?

Ezekről a kérdésekről fog szólni ez a tantárgy!

Az operációs rendszer fogalma

- Mit nevezünk operációs rendszernek?
- Miért van szükség operációs rendszerre?
- Milyen a jó operációs rendszer?
- Milyen operációs rendszereket ismerünk?
- Mit csinál az operációs rendszer?
- Létezik számítógép operációs rendszer nélkül?

Ezekről a kérdésekről fog szólni ez a tantárgy!

Az operációs rendszer fogalma

- Mit nevezünk operációs rendszernek?
- Miért van szükség operációs rendszerre?
- Milyen a jó operációs rendszer?
- Milyen operációs rendszereket ismerünk?
- Mit csinál az operációs rendszer?
- Létezik számítógép operációs rendszer nélkül?

Ezekről a kérdésekről fog szólni ez a tantárgy!

Az operációs rendszer fogalma

- Mit nevezünk operációs rendszernek?
- Miért van szükség operációs rendszerre?
- Milyen a jó operációs rendszer?
- Milyen operációs rendszereket ismerünk?
- Mit csinál az operációs rendszer?
- Létezik számítógép operációs rendszer nélkül?

Ezekről a kérdésekről fog szólni ez a tantárgy!

Hogyan működik egy mai számítógép?

- Mit kapunk, ha veszünk egy számítógépet?
- Hogyan vesszük használatba?
 - Kibontjuk a dobozt
 - Mi történik, ha most bekapcsoljuk a gépet?
 - Működik most a számítógép?
 - Tudjuk használni valamire?
 - Mi kell ahhoz, hogy használni tudjuk?
- Hardver – Szoftver
- Milyen szoftverekre van szükségünk?

Miért van szükség az operációs rendszerre? I

Két nézőpont: felhasználó – programozó

1 A felhasználó szempontjából

- a hardver kezelése nagyon bonyolult:
 - csak egyszerű parancsokat ért meg: pörgesd fel a lemezt, vidd az olvasófejet egy adott szektor fölé, olvass be x bájtot stb.
 - mit szeretne a felhasználó: játszd le a behelyezett lemezen lévő filmet
 - ezt teszi lehetővé az operációs rendszer
- sokféle hardvereszközt kell kezelni:
 - fájlok tárolására szolgáló eszközök: merevlemez, hajlékonylemez, CD, DVD, pendrive, memóriakártya, hálózati meghajtók
 - különböző fajta nyomtatók: mátrix, tintasugaras, lézer,
 - mi lenne ha ezeket különbözőképpen kellene kezelni?

Miért van szükség az operációs rendszerre? II

2 A programozó szempontjából

- ugyanezek a szempontok a programozó szempontjából is felmerülnek
- egyszer mindenképpen meg kell írni ezeket a hardverkezelő programrészleteket, de nem lenne jó, ha
 - ... minden programozónak értenie kellene az alacsonyszintű programozáshoz
 - ... minden programozónak ismernie kellene a különböző gyártók eszközeinek programozását
 - ... egy új eszköz megjelenésekor újra kellene írni minden programot
 - ... minden programozó hozzáférne a hardvereszközök alacsonyszintű kezeléséhez, nagyon veszélyes lenne!
 - ... ha az egyes programozóknak kellene összehangolniuk az eszközök működését és osztozkodniuk a hardver erőforrásokon

A megoldás I

- Minden részfeladatot ott oldjunk meg, ahol az a legmegfelelőbb:
 - a hardvereszközök kezelését írja meg az eszköz gyártója, merevlemezgyártó, CD olvasó gyártója, nyomtatógyártó, stb.
 - mindenki tartson be bizonyos megállapodásokat, szabványokat
 - mindenki felhasználhatja a többi gyártó szabványos megoldásait
 - az eszközök együttműködését biztosító programokat írja meg egyetlen szoftvergyártó (operációs rendszer)
 - a többi szoftvergyártó használja az operációs rendszer szolgáltatásait, ne foglalkozzon az alatta lévő megoldásokkal
- Ezt nevezzük réteges felépítésnek

A megoldás II

- Ezt a megoldást még nagyon sokszor fogjuk látni különböző informatika rendszerekben, a legkülönbözőbb tantárgyakban
- Minden rendszer ilyen?

A számítógép réteges felépítése

Az operációs rendszer fogalma I

- A réteges felépítés középső rétegének (RENDSZERPROGRAMOK) egy részét nevezzük operációs rendszernek
- A határok nem pontosan definiáltak
- Az egyértelmű, hogy a rendszermag (kernel) mindig az operációs rendszer része
- A kernel irányítja a számítógép működését
- Innen ered az elnevezés:
 - **Operating System**, magyarul **Működtető rendszer**
 - Az Operációs rendszer egy tükörfordítás, nem igazán szerencsés
 - A későbbiekben röviden **OS**-nek is fogjuk nevezni az angol elnevezés rövidítéseként

Az operációs rendszer fogalma II

- Van, aki az operációs rendszer részének tekinti a gép használatát megkönnyítő segédprogramokat is
- Ebben a tárgyban elsősorban a kernellel fogunk foglalkozni

Hol tartunk?

- 1 Alapfogalmak
 - Az operációs rendszer fogalma
 - Az operációs rendszer feladata
- 2 Az operációs rendszerek története
 - 0. generáció
 - 1. generáció
 - 2. generáció
 - 3. generáció
 - 4. generáció
 - 5. generáció
- 3 Befejezés
 - Emlékeztető kérdések

Az operációs rendszer feladata

Az operációs rendszer alapvetően két feladatot lát el:

- 1 A **felhasználó** számára kényelmes és hatékony **munkavégzést** biztosít a számítógépen
- 2 Biztosítja a számítógép **erőforrásainak** hatékony, **biztonságos** és **igazságos** használatát (irányítás, koordinálás)

A **dőlt**, **félkövér** betűvel írt fogalmak további elemzést igényelnek. Erről (is) fog szólni ez a félév.

A virtuális gép koncepció

- Napjainkban az informatika egyik legdivatosabb fogalma a virtualizáció
- Nagyon sok területen használjuk, sokféle értelemben
- Gyakran fogunk találkozni ezzel a különböző órákon és a gyakorlatban is
- **Most:** Az operációs rendszer is létrehoz egy virtuális gépet
 - A valódi számítógépen (hardver) fut
 - A felhasználó számára egy másik (virtuális) számítógépet mutat
 - merevlemez, pendrive, CD, DVD eszközök helyett C:, D:, E: meghajtók
 - VGA, TFT monitor, projektor helyett különböző felbontású kijelzők
 - különböző nyomtatók helyett nyomtatásvezérlő
 - stb.

Az operációs rendszerek története

- Az operációs rendszerek története szorosan összekapcsolódik az általuk működtetett számítógépek történetével
- A fejlődés vizsgálata segít megérteni az operációs rendszerek lényegét
- Speciális szempontból vizsgáljuk a fejlődést (részletesebben: Számítógép architektúrák)
- Az operációs rendszerek fejlesztői minden korban arra törekedtek, hogy az adott kor színvonalán minél jobban ki tudjuk használni a (drága) hardver eszközöket
- Amikor egy adott szinten sikerült hatékony megoldást találni, akkor továbbléptek a következő célok megoldása felé
- A fő szempont a hatékonyság növelése
- Mit értünk hatékonyság alatt?

Hatékonyság

$$hatekonysag = \frac{eredmeny}{raforditas}$$

- Hogyan növelhető a hatékonyság?
 - ❶ Az eredmény javításával: pontosabb, gyorsabb
 - ❷ A ráfordítás csökkentésével: kevesebb erőforrás használata (emberi munka, gépidő)
- Az operációs rendszerek fejlesztésekor mindkettőn dolgozunk folyamatosan
- A hatékonyság mérése:
 - Processzor kihasználtság
 - Áteresztőképesség: $\frac{munka(job)}{ido(ora)}$

Hol tartunk?

- 1 Alapfogalmak
 - Az operációs rendszer fogalma
 - Az operációs rendszer feladata
- 2 Az operációs rendszerek története
 - 0. generáció
 - 1. generáció
 - 2. generáció
 - 3. generáció
 - 4. generáció
 - 5. generáció
- 3 Befejezés
 - Emlékeztető kérdések

Őskor, 0. generáció

- Az első digitális számítógépeket Charles Babbage (1791-1871) tervezte differenciál gép és analitikai gép néven
- Nem sikerült megépítenie működőképes állapotban, de meglepően hasonló elveket használt mint a mai számítógépek
- Az eredeti tervek alapján, korabeli alkatrészekből sikerült megépíteni 1989-91-ben
- Ő alkalmazta az első programozót Ada Lovelace személyében (Lord Byron lánya), róla nevezték el az Ada programozási nyelvet
- Bővebben: <http://hu.wikipedia.org/wiki/Babbage>
- Ezeknek a gépeknek még nem volt operációs rendszere

Hol tartunk?

- 1 Alapfogalmak
 - Az operációs rendszer fogalma
 - Az operációs rendszer feladata
- 2 Az operációs rendszerek története
 - 0. generáció
 - **1. generáció**
 - 2. generáció
 - 3. generáció
 - 4. generáció
 - 5. generáció
- 3 Befejezés
 - Emlékeztető kérdések

1. generáció (1945-1955): vákuumcsövek és kapcsolótáblák

- II. világháború, rejtjelezés, kódfejtés
- teljes mérnökcsoport kezelte a számítógépet, mindent ez a csapat csinált
- gyakori meghibásodás
- gépi kód, kapcsolótáblák
- programozási nyelvek nem voltak, még assembly sem
- a programozás is kapcsolótáblákkal történt
- az 1950-es évek elejétől lyukkártyák
- nem volt operációs rendszer

Hol tartunk?

- 1 Alapfogalmak
 - Az operációs rendszer fogalma
 - Az operációs rendszer feladata
- 2 Az operációs rendszerek története
 - 0. generáció
 - 1. generáció
 - 2. generáció
 - 3. generáció
 - 4. generáció
 - 5. generáció
- 3 Befejezés
 - Emlékeztető kérdések

2. generáció (1955-1965): tranzisztorok és kötegelt rendszerek I

- a tranzisztorok megjelenésével megnőtt a számítógépek megbízhatósága
- a számítógép hasznos munkát tudott végezni
- kezelőszemélyzet: tervezők, gyártók, kezelők, programozók, karbantartók
- nagyszámítógépek, mainframe-ek, légkondicionált gépterem
- A munkafolyamat:
 - programozó megírja a programot papíron, FORTRAN, vagy assembly nyelven
 - lyukkártyára lyukasztják

2. generáció (1955-1965): tranzisztorok és kötegelt rendszerek II

- a kártyacsomagot beviszik a fogadó terembe, átadják a kezelőknek
- a kezelő lefuttatja a programot, kinyomtatja az eredményt
- a kiviteli teremben a programozó megkapja a kinyomtatott eredményt (hibalistát)
- Időveszteség: ha egy feladathoz szükség van valamilyen eszközre, pl. FORTRAN fordító, akkor a kezelő betölti azt is a gépbe
- Cél: minél jobban használjuk ki a rendelkezésre álló gépidőt

2. generáció (1955-1965): tranzistorok és kötegelt rendszerek III

- Megoldás: **kötegelt feldolgozás, batch feldolgozás**
 - a fogadóteremben összeválogatják a hasonló feladatokat (job), pl. a FORTRAN fordítót igénylőket
 - ezeket egymás után futtatják
 - csak egyszer kell betölteni a FORTRAN fordítót

2. generáció (1955-1965): tranzisztorok és kötegelt rendszerek IV

- További hatékonyságnövelő megoldások:
 - mágnesszalag használata
 - beállítunk egy vagy két olcsó számítógépet a periféria műveletekre
 - online helyett offline működés
 - egyszerű monitor program (resident monitor) (az első operációs rendszer)
 - jobvezérlő program
 - memória felosztása: monitor memóriaterület – felhasználói terület

2. generáció (1955-1965): tranzisztorok és kötegelt rendszerek V

- Új munkafolyamat:
 - a fogadó oldalra beállítunk egy kisebb számítógépet, ami beolvassa a lyukkártyákat és mágnesszalagra írja azokat
 - a mágnesszalagot az operátorok átviszik a nagy számítógéphez
 - a monitor program beolvassa a mágnesszalagot és feldolgozza a rajta lévő feladatokat a jobvezérlő programok alapján
 - a programok eredményeit felírja egy másik mágnesszalagra
 - az operátorok kiviszik a mágnesszalagot a kimeneti teremben lévő harmadik számítógéphez
 - a kimeneti számítógép kinyomtatja a programok eredményeit

2. generáció (1955-1965): tranzisztorok és kötegelt rendszerek VI

- Eredmény:
 - a drága központi számítógép ideje nagy részében a feladatokkal foglalkozhat
 - a lassú periféria műveleteket olcsóbb számítógépekkel végeztetjük
 - az operátorok munkájának egy részét (programok betöltése, elindítása) az állandóan a memóriában lévő monitor program végzi, ez is gyorsítja a központi számítógép munkáját, mert nem kell várni az operátorra
- A mai számítógépekben használjuk ezeket a módszereket?

2. generáció (1955-1965): tranzisztorok és kötegelt rendszerek VII

- Hol használjuk ezeket a módszereket a mai számítógépekben?
 - Nyomtatás:
 - Fájl menü, Nyomtatás parancs
 - Dolgozhatunk tovább
 - A program a háttérben elküldi a nyomtatnivalót a nyomtatásvezérlőnek, és az elvégzi a nyomtatást
 - A nyomtatóban is van egy processzor, ami elvégzi a nyomtatást
 - Nagyfelbontású 2D/3D grafikus megjelenítés:
 - a mai korszerű grafikus kártyákon van processzor és memória
 - a CPU elküldi a kirajzolandó kép adatait a grafikus kártyának és dolgozik tovább
 - a grafikus kártyán lévő processzor rajzolja ki a képet

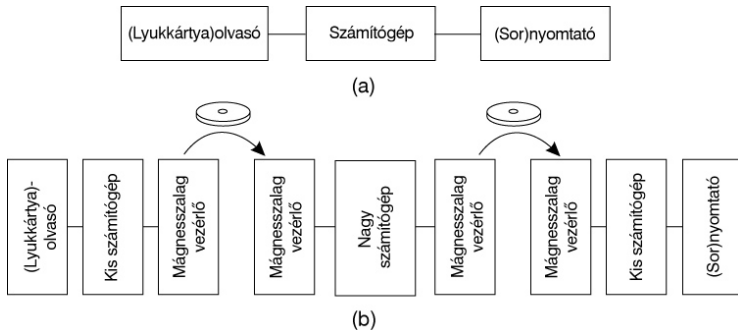

2. generáció (1955-1965): tranzisztorok és kötegelt rendszerek VIII

- Batch fájlok DOS és Windows alatt (*.BAT), script fájlok Linux alatt
 - Egy szöveg fájlban leírjuk azokat a parancsokat, amelyeket egymás után végre akarunk hajtani
 - A batch/script fájl elindításakor az operációs rendszer sorban végrehajtja a benne szereplő parancsokat
 - Használhatunk vezérlőszerkezeteket (elágazás, ciklus), lásd Programozási alapok 1.

On-line és off-line perifériás műveletek

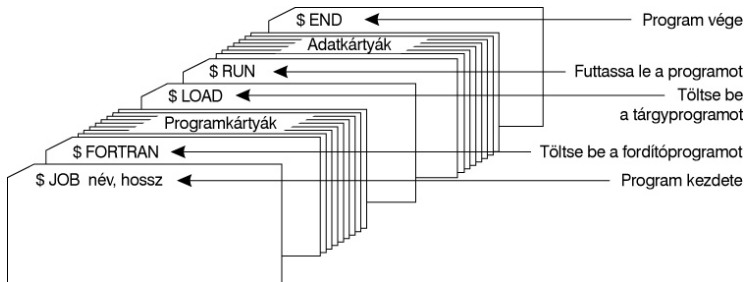

(a) On-line perifériák

(b) Off-line perifériák

Munka vezérlő program – OS Job Control

Hol tartunk?

- 1 Alapfogalmak
 - Az operációs rendszer fogalma
 - Az operációs rendszer feladata
- 2 Az operációs rendszerek története
 - 0. generáció
 - 1. generáció
 - 2. generáció
 - 3. generáció
 - 4. generáció
 - 5. generáció
- 3 Befejezés
 - Emlékeztető kérdések

3. generáció (1965-1980): integrált áramkörök I

- A 2. generációban alkalmazott módszerek megoldottak egy fontos problémát: megnövelték a drága számítógépek kihasználtságát, ezzel lecsökkentették a fajlagos költségeket
- Viszont szültek egy új problémát: a számítóközpontokban kétféle számítógép típus jelent meg
 - ❶ nagy teljesítményű tudományos komputerek
 - ❷ kisebb teljesítményű periféria kezelő számítógépek
- Ezeket eltérő módon kellett programozni, több, eltérő tudású programozóra, fejlesztőeszközre volt szükség
- Ez megnövelte a költségeket
- A számítógépgyártók erre a problémára kerestek megoldást

3. generáció (1965-1980): integrált áramkörök II

- Az IBM válasza: System/360 gépcsalád
 - a család különböző méretű (memória, gyorsaság, perifériák, ár, teljesítmény) számítógépekből állt
 - de ezek egymással kompatibilisek voltak, azaz bármelyik gépre írt program fut az összes többin is (legalábbis elvileg)
 - ez sok előnnyel járt, de sokkal bonyolultabb operációs rendszerre volt szükség
 - Új perifériák: mágnesdob, mágneslemez
 - nagykapacitású
 - gyors
 - véletlen hozzáférésű (random access): a mágnesszalaggal ellentétben nem csak sorban egymás után lehet elérni a tárolt adatokat, hanem tetszőlegesen (így működnek a mai merevlemezek és a legtöbb háttértár, kivéve a szalagos egység – streamer)

3. generáció (1965-1980): integrált áramkörök III

- Új technikák
 - A véletlen elérésű tárolók két új technikai megoldás kidolgozását tették lehetővé:
 - spooling technika
 - multiprogramozás
 - Ezeket ma is folyamatosan használjuk

3. generáció (1965-1980): integrált áramkörök IV

- Spooling technika
 - simultaneous peripheral operation on-line – on-line szimultán periféria (háttértárolás)
 - a számítógép háttérben el tudja végezni periféria műveleteket
 - nincsen szükség külön számítógépre a perifériák kezeléséhez
- Multiprogramozás
 - A spooling technika segítségével a számítógép képes a háttérben végrehajtani a periféria műveleteket, eközben a feladatok folyhatnak tovább
 - Ha azonban egyetlen feladat fut a gépen, akkor a periféria műveletek alatt a számítógép várakozni kényszerül, ezzel lecsökken a számítógép kihasználtsága
 - A mágneslemezek lehetővé teszik, hogy a processzor egyszerre több feladat adataihoz férjen hozzá és kiírja azok eredményét

3. generáció (1965-1980): integrált áramkörök V

- Amikor egy feladat várakozni kényszerül, akkor a processzor elindít egy másik feladatot
- Ehhez arra is szükség van, hogy a memóriát továbbtagoljuk, a monitor és az egyes feladatok által használt területekre
- Ezek a memóriaterületek egymástól függetlenek, az egyes programok nem férhetnek hozzá a másik program által használt memóriaterülethez
- Új operációs rendszer (OS/360)
 - Ezek az új technikák új, a korábbiaknál sokkal nagyobb méretű, összetett operációs rendszert igényeltek
 - Az IBM ezt OS/360-nak nevezte el
 - A nagy méretű kód nagyon sok hibát eredményezett, a sok javítás pedig a régi hibák kijavítása mellett újabb hibákat okozott, a hibák száma körülbelül állandó volt

3. generáció (1965-1980): integrált áramkörök VI

- Ennek ellenére ezek a rendszerek elég jól kiszolgálták a felhasználók igényeit
- A programozók azonban elkezdtek hiányolni a géppel való közvetlen kapcsolatot, ami utoljára az 1. generációs gépeknél volt meg
- Erre az igényre adott választ az időosztás (timesharing) technika
- Időosztás (timesharing)
 - Minden felhasználó kap egy on-line terminált (képernyő + billentyűzet), amivel közvetlenül kapcsolódik a számítógéphez
 - Parancsokat tud begépelni a billentyűzeten, a választ a képernyőn látja

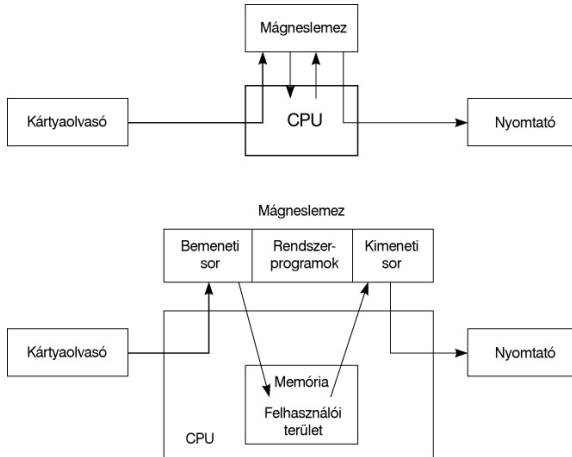

3. generáció (1965-1980): integrált áramkörök VII

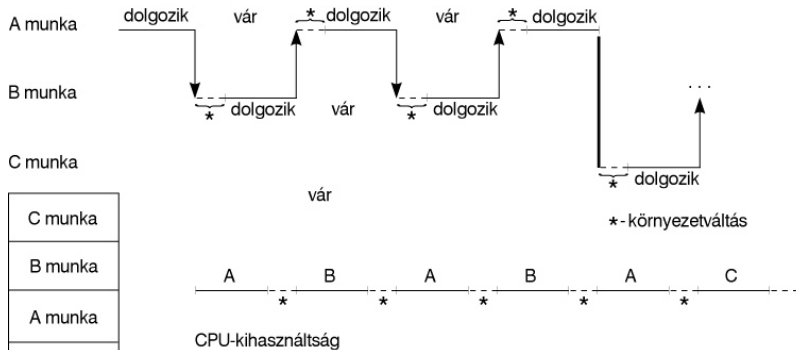
- Amikor a processzor felszabadul az éppen ellátott feladat alól, akkor kiválasztja a soron következőt és végrehajtja, az eredményt visszaküldi a felhasználó képernyőjére
- Amikor egy felhasználó gondolkodik, vagy éppen gépeli a parancsot, akkor nem terheli a számítógépet, így egyetlen gép sok felhasználót tud interaktívan kiszolgálni, miközben egy nagy köteget feladaton is dolgozik
- Egy felhasználó viszont képes hosszú időre lefoglalni a teljes gépet egy sokáig futó parancs kiadásával
- Ezek a feladatok tovább bonyolították az operációs rendszert
- A legismertebb ilyen operációs rendszer a MULTICS (MULTiplexed Information and Computing Service)
- Az utolsó nagy MULTICS rendszert 2000. októberében állították le a Kanadai Védelmi Minisztériumban

Spooling technika

A multiprogramozás alapelve

C munka
B munka
A munka
monitor

Memória

Hol tartunk?

- 1 Alapfogalmak
 - Az operációs rendszer fogalma
 - Az operációs rendszer feladata
- 2 Az operációs rendszerek története
 - 0. generáció
 - 1. generáció
 - 2. generáció
 - 3. generáció
 - 4. generáció
 - 5. generáció
- 3 Befejezés
 - Emlékeztető kérdések

4. generáció (1980-napjainkig): személyi számítógépek I

- A hardvereszközök árának rohamos csökkenésével alapvetően új irányt vet a számítástechnika fejlődése:
 - ① Eddig a felhasználó osztozott a számítógépen sok más felhasználóval
 - ② Ugyanakkor sok szakember állt rendelkezésre a számítógép üzemeltetéséhez
- Amikor megjelent a személyi számítógép (Personal Computer, PC), mindkét irányból jelentős változás következett be:
 - ① A felhasználó egyedül birtokolja a számítógépet, nem osztozik rajta senkivel
 - ② A felhasználónak egyedül kell tudnia kezelni a számítógépet, ő az operátor, a kezelő, a programozó és a felhasználó egy személyben

4. generáció (1980-napjainkig): személyi számítógépek II

- Ehhez gyökeresen új megoldásokra, és új operációs rendszerekre volt szükség
- Megjelent egy új, eddig ismeretlen szempont az operációs rendszerek fejlesztésében, a felhasználóbarátság
 - nem elég jónak lennie az operációs rendszernek
 - az egyszerű felhasználónak meg kell értenie, tudnia kell kezelni, sőt meg kell szeretnie az operációs rendszert, különben másikat választ, vagy távoltartja magát a számítógéptől
 - kialakult a piaci verseny fogalma
 - A személyi számítógépeken működő operációs rendszerek: CP/M, DOS (DR-DOS, MS-DOS, Apple DOS), Mac OS, Windows, Linux

4. generáció (1980-napjainkig): személyi számítógépek III

- Kezdetben az emberek „megelégedtek” a saját személyi számítógéppel
- Hamarosan megjelent az igény, hogy a személyi számítógéppel kapcsolódni tudjunk más számítógépekhez, miért?
 - elektronikus kommunikáció
 - erőforrások megosztása: saját erőforrások megosztása másokkal, távoli erőforrások elérése
- Ezen igények kielégítésére megjelentek a számítógépes hálózatok
- A hálózatok megjelenése ismét előtérbe hozott eddig háttérbe szorított szempontokat: biztonság, felhasználók azonosítása, védelme egymástól, jogosultságok kezelése stb.

4. generáció (1980-napjainkig): személyi számítógépek IV

- Ezeket az igényeket kétféle operációs rendszer típussal tudjuk kielégíteni:
 - hálózati operációs rendszerek:
 - több felhasználó használhatja ugyanazt a számítógépet
 - egy felhasználó használhat több különböző számítógépet távolról belépve a számítógépre
 - ezek az operációs rendszerek nem térnek el gyökeresen a korábbi egyfelhasználós rendszerektől, csak új funkciókat építettek beléjük az új feladatok kezelésére
 - elosztott operációs rendszerek:
 - Olyan operációs rendszer, ami a felhasználó felé egy hagyományos egyprocesszoros rendszert mutat, miközben több processzor, vagy több teljes számítógép van a rendszerben

4. generáció (1980-napjainkig): személyi számítógépek V

- A felhasználó nem tudja, hogy ténylegesen melyik gépen, vagy melyik processzoron fut a programja, vagy hol tárolódnak az adatai
- Mindezt a rendszer dönti el valamilyen szempontból optimálisan
- Úgy is megfogalmazhatjuk a különbséget, hogy a hálózati operációs rendszer felhasználója tudja, hogy éppen melyik számítógépen dolgozik, az elosztott rendszer használója nem tudja
- Ezt úgy mondjuk, hogy az elosztott rendszer transzparens (átlátszó)

Valós idejű rendszerek

- A 4. generációs rendszerek speciális fajtája
- Olyan rendszerek, amelyekkel szemben a környezeti valós időskálához kötött követelményeket támasztunk
- (A hagyományos rendszerek saját időskálával dolgoznak, függetlenek a valós időtől)
- Például adott időpontban kell végrehajtani valamit, vagy megadott időn belül kell válaszolni egy eseményre
- Ilyenek az ipari folyamatfelügyelő, -irányító, orvosi rendszerek, járművek fedélzeti rendszerei
- Ehhez speciális hardver és szoftvermegoldásokra van szükség

Hol tartunk?

- 1 Alapfogalmak
 - Az operációs rendszer fogalma
 - Az operációs rendszer feladata
- 2 Az operációs rendszerek története
 - 0. generáció
 - 1. generáció
 - 2. generáció
 - 3. generáció
 - 4. generáció
 - 5. generáció
- 3 Befejezés
 - Emlékeztető kérdések

5. generáció (napjainkban): Internet I

- Nyílt rendszerek (Open systems)
- Egységesített, szabványosított rendszerek
- Szabványos protokollok, csatlakozási felületek
- ISO (International Standards Organization) – OSI (Open System Interconnection)
- Az operációs rendszerek is szabványosak
- Minden számítógép képes kommunikálni minden másikkal
- Ez nem volt mindig így
- Egy gépen működhet több különböző operációs rendszer egy időben
- Virtualizáció

Hol tartunk?

- 1 Alapfogalmak
 - Az operációs rendszer fogalma
 - Az operációs rendszer feladata
- 2 Az operációs rendszerek története
 - 0. generáció
 - 1. generáció
 - 2. generáció
 - 3. generáció
 - 4. generáció
 - 5. generáció
- 3 Befejezés
 - Emlékeztető kérdések

Emlékeztető kérdések I

- 1 Hány hiányzás engedélyezett a félév során?
- 2 Mi az aláírás feltétele?
- 3 Hol található meg az előadás az Interneten?
- 4 Miért van szükség az operációs rendszerre?
- 5 Mit jelent a réteges felépítés (architektúra)?
- 6 Mit jelent az OS rövidítés?
- 7 Mi az operációs rendszer feladata?
- 8 Mit jelent a virtuális gép?
- 9 Mit jelent a hatékonyság? Hogyan mérjük a számítógépek esetében?
- 10 Mi jellemzi az egyes számítógép generációkat?

Emlékeztető kérdések II

- 11 Ki volt a világ első programozója? Miről híres ezen kívül?
- 12 Mit jelent a kötegetelt feldolgozás (batch)?
- 13 Hogyan növelhetjük a processzor kihasználtságát?
- 14 Mi a különbség az on-line és az off-line perifériaműveletek között?
- 15 Hogy néz ki egy job vezérlő program?
- 16 Mit jelent az, hogy két számítógép kompatibilis egymással?
- 17 Mit jelent az, hogy egy tároló véletlen hozzáférésű? Mi az ellentéte ennek?
- 18 Mit jelent a spooling technika?
- 19 Mit jelent a multiprogramozás?
- 20 Mit jelent a timesharing?

Emlékeztető kérdések III

- 21 Mit jelent a PC rövidítés?
- 22 Mit jelent a felhasználóbarátság?
- 23 Mire használjuk a számítógép hálózatokat?
- 24 Mi jellemzi a hálózati operációs rendszereket?
- 25 Mi jellemzi az elosztott operációs rendszereket?
- 26 Mit jelent a transzparencia?
- 27 Mit nevezünk valós idejű rendszernek?
- 28 Mit jelent a nyílt rendszer?

Befejezés

Köszönöm a figyelmet!

